

ARGUMENTE PENTRU PROIECTUL „CIVILIZAȚIA ROMÂNEASCĂ”

Toate domeniile științei și culturii unei țări necesită prospectări generale periodice, pentru că astfel de bilanțuri cuantifică realizările obținute în decursul timpului, evaluând atât împlinirile, cât și precaritățile, elemente indispensabile atunci când se prefigurează inițiative menite să conducă la proiecte pe termen lung. În cazul României, un prilej oportun de a scruta palmaresul finalizărilor este reprezentat de sărbătorirea în anul 2018 a Centenarului Marii Uniri, eveniment de însemnătate profundă pentru istoria Europei de Sud-Est, când marea majoritate a comunităților românești a fost reunită pentru prima dată în mod durabil în cadrul hotarelor unui singur stat.

Conștientizând că în multe ramuri ale culturii și științei naționale lipsesc sintezele susceptibile de a reflecta succint și coerent traseul lor evolutiv – care implică marcarea celor mai însemnate împliniri și aportul punctual al reprezentanților de seamă ai domeniilor intelectuale –, Academia Română și-a asumat elaborarea / coordonarea unor astfel de lucrări complexe, integrate într-o serie cu titlul „Civilizația românească / Romanian Civilization”, editată inițial în limba română și, ulterior, în engleză sau în alte limbi de circulație internațională. Atunci când conducerea Academiei Române și-a însușit proiectul, s-a lansat către președinții secțiilor instituției invitația de a coordona volumele conexe profilului lor profesional. La rândul lor, președinții i-au cooptat pentru elaborarea tomurilor pe mai mulți membri ai Academiei și pe alți colaboratori, recrutați din institutele de cercetări din subordine, dar și dintre specialiștii proveniți din mediul universitar.

Dacă astfel de lucrări concepute în limba română pentru anumite compartimente sunt măcar în parte accesibile în mediile cărturărești autohtone, cititorului din străinătate nu i s-au oferit decât rar și aleatoriu asemenea sinteze, de unde rezultă necesitatea imperioasă a traducerii lor. Este regretabil – dar din păcate real – faptul că operele din sfera culturii și științei naționale sunt în general puțin cunoscute cercurilor savante și marelui public de dincolo de fruntarii, inclusiv în cazul disciplinelor în care s-au înregistrat performanțe notabile. Examinarea standurilor de cărți uzuale din marile biblioteci ale lumii, ofertele principalelor librării, ca și parcurgerea paginilor enciclopediilor și tratatelor, puse în circulație de case editoriale de prim rang de pe diferite meridiane, conduc la constatarea că diversele paliere ale civilizației românești sunt oglindite sumar și eliptic.

În chip firesc, aspectele privind Basarabia, teritoriu desprins abuziv din entitatea statală românească, vor trebui inserate organic în structura lucrărilor, la fel ca și unele secvențe aferente românilor disipați în afara granițelor țării. Cooptarea unor cercetători din Republica Moldova și eventual din alte centre din străinătate între colaboratorii volumelor ar fi binevenită. Pe de altă parte, apare drept stringent necesar ca datele specifice spațiului românesc să fie raportate permanent ansamblului evolutiv de pe plan mondial, în țesătura contorsionată a timpului și spațiului, dat fiind că realitățile carpato-dunărene nu au purtat niciodată amprenta unei derulări autarhice. Totodată, va trebui reliefat impactul realizărilor proeminente ale elitelor intelectuale românești dincolo de hotare și perenitatea lor. O astfel de manieră de abordare – în spiritul unei depline corectitudini, dar în niciun caz ostentativă – ar fi de natură să capteze în mai mare măsură interesul cititorului din țară și străinătate față de profilul cultural și științific al românității.

În cadrul colecției „Civilizația românească / Romanian Civilization” ar urma să fie elaborate peste 30 de volume, reflectând contribuțiile românești în toate principalele domenii culturale și științifice: agricultura, arta teatrală și cinematografică, artele vizuale, biologia, biserica, cultele religioase, chimia, demografia, diplomația, dreptul și structurile instituționale, economia, electronica, etnologia, filosofia, fizica, geofizica, geografia, geologia, informatica, istoria, istoriografia, învățământul, limba, literatura, matematica, medicina, muzica, sistemul monetar și bancar, sociologia, științele tehnice etc. Desigur că acesta este unul dintre cele mai ambițioase proiecte asumate de Academia Română de la înființarea sa în urmă cu peste un secol și jumătate, fiind meritoriu faptul că mulți dintre cei mai reputați reprezentanți ai înaltului for de consacrare și cercetare au consimțit să se implice nemijlocit la fructificarea sa. Nu este mai puțin adevărat că, precum declara o eroină din faimoasa piesă *Le Tartuffe* a lui Molière, *Le chemin est long du projet à la chose* („De la proiect la realizare este un drum lung”), ceea ce, măcar momentan, impune o temperare precaută a aserțiunilor cu tentă optimistă.

Relevanța volumelor plănuite constă nu numai în sintetizarea înfăptuirilor de până acum și cântărirea priorităților viitoare, ci și în cinstirea memoriei unor savanți și oameni de cultură plurivalenți. Din acest punct de vedere, subscriem la un precept exprimat de Auguste Comte, potrivit căruia *On ne connaît pas complètement une science tant qu'on n'en sait pas l'histoire* („Nu cunoaștem complet o știință atâta timp cât nu-i știm istoria”). Sintezele din cadrul colecției nu sunt concepute spre a hiperboliza meritele personalităților printr-o abjurare a deplinei obiectivități și nici pentru a cosmetiza sau relativiza realitățile, chiar dacă uneori sunt neagreabile și imposibil de remediat.

Dintotdeauna performanțele în sfera intelectuală au fost grefate predictibil pe un nivel elevat de civilizație, dobândit prin eforturi îndelungate și persuasive, în conjuncturi adecvate și într-un cadru ambiental favorabil. Traseul parcursului existențial al românilor a îmbrăcat forme particulare, decurgând din precaritățile mediului geopolitic în care au evoluat, cu un tranșant deficit de normalitate.

Acestea au fost rezultatul vitregiei destinului, a momentelor dramatice, în care însăși dăinuirea lor etnică a fost pusă în grea cumpănă din cauza revărsărilor implacabile ale valurilor de migratori, ale tentativelor statelor din proximitate de a le smulge arealuri prospere sau resurse naturale etc. Flagelul stărilor conflictuale endemice și rapturile teritoriale au determinat mari perturbații în toate compartimentele traiului cotidian, soldându-se cu distrugerii materiale, fluctuații demografice, vulnerabilități economice și bulversări în succesiunea treptelor emancipării și regenerării naționale, cu repercusiuni asupra nivelului cultural, ceea ce a fost de natură să impună un decalaj pregnant între nivelul de dezvoltare al regiunilor românești și cel din statele situate în centrul și vestul Europei. Pe măsura conturării procesului de modernizare al societății, accelerat ca urmare a înrăuirilor benefice penetrate dinspre Occident, falia decalajului tindea să se atenueze, tendință care din păcate s-a estompat odată cu instalarea regimului comunist și cu haosul administrativ ineluctabil din perioada post-dictatorială.

Dincolo de toate avaturile existențiale, poporul român a fost capabil să genereze energii constructive, să creeze valori în diferite segmente ale vieții, să modeleze oameni înzestrați, care au dobândit prețuire și pe alte meridiane.

Volumele sintetice ce se vor elabora în cadrul colecției „Civilizația românească / Romanian Civilization” însușează contribuțiile românești – atâtea câte sunt – la tezaurul cultural și științific al omenirii, fiind o oglindă a potențialului intelectual național. Pe bună dreptate, ilustrul filosof Georg Wilhelm Friedrich Hegel conchidea că popoarele se definesc prin opera / acțiunile / înfăptuirile lor: *Das ist sein Werk – das ist dies Volk. Was ihre Thaten sind, das sind die Völker.*

Acad. Victor SPINEI